

SUE PALMER • Zehirlenen Çocukluk

SUE PALMER Birleşik Krallık'ta öğretmenlerin çok iyi tanıdığı bir yazar, yayıncı ve küçük çocukların eğitimi konusunda danışmandır. *The Times Educational Supplement* ve başka dergiler için düzenli yazılar yazıyor. 3-12 yaş arası çocuklara yönelik iki yüzün üzerinde kitap program ve bilgisayar yazılımına imza atmıştır. Eşi ve kızıyla birlikte Truro, Cornwall'da yaşamaktadır.

Toxic Childhood.

How the Modern World is Damaging Our Children and What We Can Do About it

© 2006 Sue Palmer Ltd.

Bu kitabın yayın hakları Ash Karasuil Telif Hakları Ajansı aracılığıyla, Orion Books Ltd.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1528 • Psykhe 2

ISBN-13: 978-975-05-0818-9

© 2010 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1-5. BASKI 2010-2015, İstanbul

6. BASKI 2017, İstanbul

DIZI EDITÖRÜ Bahar Siber

EDITÖR Begüm Güzel

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Nurgül Şimşek

DÜZELTİ Dila Güngör

DİZİN Özgür Yıldız

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SUE PALMER

Zehirlenen Çocukluk

Modern Dünyanın
Çocuklar Üzerindeki
Zararlı Etkileri

Toxic Childhood

*How the Modern World is Damaging Our Children and
What We Can Do About it*

ÇEVİREN Özge Çağlar Aksoy

YAYINCININ NOTU:

Bölüm sonlarında verilen internet adresleri ve kaynaklar çoğunlukla İngilizce olup, konuyla daha yakından ilgilenmek isteyenler için muhafaza edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	
TOKSİK ÇOCUKLUK SENDROMU	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
ZİHNİN GIDASINI	29
İKİNCİ BÖLÜM	
DIŞARIDA OYNAMAK	59
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
UYKU ZAMANI	93
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
KONUŞMAK İYİDİR	121
BEŞİNCİ BÖLÜM	
BİZ BİR AİLEYİZ	153
ALTINCI BÖLÜM	
ÇOCUKLARA KİM BAKIYOR?	189
YEDİNCİ BÖLÜM	
HAYATLARININ EN GÜZEL GÜNLERİ	221
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
FISILTI GAZETESİ	255
DOKUZUNCU BÖLÜM	
ELEKTRONİK KÖY	287

ONUNCU BÖLÜM

İNSANI YARATAN DAVRANIŞLARIDIR 317

SONUÇ

ÇOCUKLUĞU DETOKSLAMAK 347

EK

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİ ANKETİ 355

NOTLAR VE REFERANSLAR 357

KAYNAKÇA 385

DİZİN 391

TOKSİK ÇOCUKLUK SENDROMU

Floransa'da Uffizi Galerisi'nin merdivenlerinde dikiliyordu – kısa boylu, koyu renk saçlı, hafif kilolu bir kız, somurtmuş bir halde dondurmasını yalıyordu. Yüzünden, on yaşından büyük olmadığı anlaşılıyordu ama çatık kaşlı, öfkeli bakışları ve ezilmiş özbilinci, ergenlik endişelerinin yerle bir ettiği bir genci andırıyordu. Giysileri de kendisi için fazlasıyla büyük işiydi – düşük bel mini etek ve küçük tombul göbeğini açıkta bırakan kısa bir tişört. Küçük kızın göğsünde ise dünyaya verdiği bir mesaj yazılıydı: “I ♥ my attitude problem” [Davranış sorunlarımı seviyorum].

Hemen arkasındaki binanın içinde, muhtemelen ailesinin görmek için kızı Avrupa'nın (belki de dünyanın) öteki ucundan buraya sürüklediği, Batı uygarlığının en harika bazı hazineleri bulunuyordu – Botticelli, Leonardo, Michelangelo tabloları. Kızın bunlara en ufak bir ilgi bile duymadığı belliydi. Bu küçük kayıp ruhun yapmak istediği tek şeyin, büyük ekran bir televizyonun önünde kıvrılıp, boş bir şeyin içinde kaybolmak olduğunu düşündüm – belki bir çizgi film, belki de *Disney Channel*'daki sonu gelmeyen Amerikan dizilerinden biri. Hayat hakkındaki düşünceleri her yerinden okunabiliyordu: öfke, “benlik” takıntısı, can sıkıntısı, ilgi eksikliği – şımarık çocukların çeşitli alametifarikaları.

Zavallı çocuk. Zavallı ebeveynleri. Zavallı Batı uygarlığı – aslında gelişmiş dünya ülkelerinin tamamı; hepsi de, bebeklikten yeni çıkmış olanlardan ergenliğe girmek üzere olanlara kadar küçük sefil yaratıklarla dolu. Vatandaşların daha önce hiç olmadığı kadar varlıklı, sağlıklı ve ayrıcalıklı olduğu bu küresel kültürde, çocuklar gitgide daha mutsuz yetişiyor. Görünüşe bakılırsa huysuz ve memnuniyetsiz, bunalımlı ve işe yaramaz, kendi davranış sorunlarından başka sevecek hiçbir şeyi olmayan bir nesil yetiştiriyoruz.

ÇOCUKLARA NELER OLUYOR?

Gelişmiş dünya ülkeleri, özellikle de Amerika, Japonya, Almanya ve Birleşik Krallık gibi ekonomik açıdan oldukça güçlü ülkeler, genç nesilleri arasında salgın hale gelen bir sıklıkla uğraşılıyor. 2004 yılında bir İngiliz araştırma kurumu, geçen otuz yıl içinde gençlerdeki davranış sorunlarında iki kat ve duygusal sorunlarda da %70 artış olduğunu kaydetti. Amerikan Psikoloji Birliği, günümüzde her beş çocuktan ve gençten birinin, ruh sağlığı sorunları yaşadığı tahmininde bulunuyor ve Dünya Sağlık Örgütü, 2020'de çocuklardaki nöropsikiyatrik bozuklukların diğer sağlık sorunlarına oranla %50 artacağını ve bunların sakatlık ve ölüm sebepleri sıralamasında ilk beşin içinde yer alacağını öngörüyor.

Bu salgının ikincil etkileri, gençler arasındaki uyuşturucu ve madde bağımlılığı istatistiklerinde ve hatta aşırı alkol tüketiminde, yeme bozukluklarında, kendine zarar verme, intihar ve intihara teşebbüste zaten açıkça görülüyor. Bunlara bir de çocuk suçları ve antisosyal davranış rakamlarını eklersek, davranış sorunları olan on yaşında bir çocuğa sahip olan anne-babaların endişe edecek çok şeyi olduğu görülür. Columbine Lisesi katliamı veya Japonya'da sınıf arkadaşı bir kız, sadece internetteki mesajlarını beğenmediği için öldüren 11 yaşındaki kız da bu endişenin büyümesine yol açtı.

Peki sorun nedir? Otuz yıl boyunca çocuklarla çalışmış, bu-

nun son üç yılını da bu sorun hakkında araştırma yaparak ve dünyanın birçok yerinden çocuk yetiştirme uzmanlarıyla konuşarak geçirmiş biri olarak, bu soruya tek ve basit bir cevap verilemeyeceği sonucuna vardım. Anne-babaları, öğretmenleri veya sağlıklı yemek üreticilerini ya da başka birilerini suçlayamayız. Bu, insanın ilerleyişinin inanılmaz hızıyla bağlantılı, karmaşık ve kültürel bir sorun. Şaşırtıcı derecede heyecan dolu küresel bir kültür yarattık, ancak yüzyılın son çeyreğinden beri ilerleme o kadar hızlandı ki, neslimiz buna ayak uyduramaz oldu. Kısacası kültürümüz, biyolojimizden daha hızlı gelişti.

Teknoloji güdümlü kültürümüz ile biyolojik mirasımız arasındaki bu çatışma, şimdilerde çocukların düşünme, öğrenme ve düzgün davranma becerilerine zarar veriyor. Ve bunun için bir şeyler yapmadığımız sürece, 21. yüzyılın küresel köyünün başı dertte olacak. Açıkça ifade etmek gerekirse gelecek nesil, bu ipin üzerinde yürümeye devam edebilecek kadar, yeterince akıllı veya dengeli olamayabilir.

“ÖZEL İHTİYAÇLAR” PATLAMASI

Bu konuyu kafama takmama neden olan ilk şey, eğitim sektöründe geçirdiğim dönem süresince “gelişim bozuklukları” olarak bilinen sorunda yaşanan dehşet verici artıştı. 20. yüzyıl sonlarına kadar toplum bilinci tarafından hiç bilinmeyen birçok öğrenme güçlüğü, endişe verecek kadar çok sayıda çocuğu etkilemeye başladı.

Bu sendromlardan en önemlisinin, Amerika’da çocukları etkileyen en yaygın psikiyatrik durum olan DEHB* (Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu) olduğu söylenebilir. Amerika’daki çocukların %12’sinde DEHB vardır ve bu, çocukların odaklanma ve davranışlarını kontrol etme becerilerini etkiliyor. Oranlar gelişmiş ülkelerde de artış göstermektedir.

(*) DEHB, benzer bir gelişim düzeyindeki bireylerde gözlenen oranla daha sık ve şiddetli seyreden kalıcı ve sürekli bir dikkatsizlik ve/veya hiperaktivite-dürtüsellik ile tanımlanan tıbbi bir hastalıktır – e.n.

Hızla salgın boyutlarına ulaşan diğer bir grup öğrenme güçlüğü ise “disleksi öbeği”dir. İstatistikler, Amerika ve Birleşik Krallık’ta çocukların yaklaşık %10’unda disleksi (okuma güçlüğü) olduğunu öne sürüyor ve Japonya dahil diğer bazı ülkeler de bu vakalarda artış olduğunu bildiriyor. Disleksinin yakın akrabaları disgrafi, diskalküli, dispraksi (sırasıyla yazma ve yazılı anlatım güçlüğü, matematikle ilgili güçlük ve fiziksel koordinasyon güçlüğü) vakalarında da belirgin bir artış görülüyor.

Ancak en yeni ve oldukça endişe verici bir artış, çocukların dünyayla ilişkisini ve diğerleriyle iletişim kurma becerisini etkileyen, otistik spektrum bozukluğunda* (OSB) gözlenmektedir. Otizm, çocukları birçok farklı açıdan etkiler, “spektrum” terimi de buradan gelir. Bir uçta çoğunlukla akademik açıdan oldukça başarılı ancak sosyal açıdan yetersiz “yüksek işlevli” Asperger Sendromlu çocuklar, diğer uçta ise engelleri tarafından önleri kesilmiş ve dünyanın geri kalanıyla iletişim kuramayan ileri derecede otistik çocuklar yer alır. Otistik spektrum bozukluklarının ortak özelliği sosyal faaliyet ve iletişimde yaşanan zorluklar ve olağandışı (sıkça tekrarlanan) davranışlardır. *Yağmur Adam* filminde Dustin Hoffman bunları çok güzel bir şekilde canlandırmıştı.

1980’lerin başında Amerika’daki otizm oranı yaklaşık 50.000’de 1’di. 2004’lerde bu oran 166’da 1’e çıktı ve Amerikan Pediatri Akademisi teşhislerin her yıl kabaca %25 oranında arttığını bildiriyor. Başka yerlerdeki rakamlar Birleşik Krallık’ta 100 çocukta 1’den Japonya’da 600 çocukta 1’e uzanan bir değişiklik sergilemekte, ancak gelişmiş ülkelerin tümünde artış göstermektedir.

“Özel eğitim ihtiyaçları”ndaki bu aşırı artışın büyük olasılıkla doktorlar ve öğretmenlerin artan bilgi ve kavrayışlarının bir sonucu olduğu söylenebilir, bu da geçmişte teşhis konulamamış durumların günümüzde rutin olarak tanınmakta olduğu anlamına gelir. Diğer bir olasılık da ebeveynlerin bir zamanlar basitçe başarısızlık olarak adlandırılan sorunları, bugünlerde

(*) Otistik spektrum bozukluğu (OSB), yaygın sosyal etkileşim ve iletişim anomalileri ile şiddetli derecede sınırlı ilgi ve aşırı yineleyici davranış olarak görülen bir psikolojik durum spektrumudur – e.n.

tıbbi nedenlere bağlamayı tercih etmeleri olabilir. Bu iddia çoğunlukla DEHB tedavisi için artan oranda ilaç kullanımına –Ritalin ya da Dexedrine gibi çocuğun beynindeki kimyasal dengesizliği düzeltmek için kullanılan, bilinci değiştiren ilaçlar– karşı olanlar tarafından ileri sürülmektedir.

Muhtemelen her iki öneride de doğruluk payı bulunuyor. Bununla beraber artışlar yine de olağanüstü boyutta. 2004 yılında Amerikan Pediatri Akademisi, internet sitelerinden “Her 6 çocuktan birine gelişim bozukluğu ve/veya davranış sorunu teşhisi konuyor,” duyurusunu yaptı. Dünya üzerindeki en gelişmiş ülkede, her yarım düzine çocuktan birinde eğitimsel ve/veya sosyal faaliyet bozukluğu olduğu düşüncesi oldukça korkutucu. Bugün Amerika’da gerçekleşen bir şeyin, yarın gelişmiş dünya ülkelerinin geri kalanında da olması gibi bir alışkanlık var. Ve bugünün özel eğitim ihtiyaçları, çoğunlukla yarının ruh sağlığı sorunları, antisosyal davranışlar ve suç olarak karşımıza çıkıyor.

KALITIM, ÇEVRE VE DAVRANIŞ

Birçokları tarafından kabul edildiği üzere gelişim bozuklukları, genetik ya da en azından nörolojik unsurlara sahiptir. “Kalıtım” önemli bir rol oynar ancak yine iddia edildiği gibi çocukların yetiştirilme şeklinin, gelişimleri üzerinde kaçınılmaz etkileri vardır. Bireyin kişiliğinin ne kadarının hangisine bağlı olduğuna dair kalıtım-çevre tartışması sıkıcı derecede tanıdık; aslına bakılırsa bu tartışma ortaçağda yaşanmış “Bir toplu iğne başında kaç melek durabilir?” tartışmasının bir benzeri olmuştur. Ancak günümüzde çoğu bilim adamı, genlerin gerçekten önemli olduğu, buna ek olarak yetiştirilme ve dış etkilerin de oldukça anlamlı ölçüde fark yarattığı görüşünde birleşiyor. Kalıtım ve çevre birbiriyle kuvvetli bir etkileşim içindedir.

Güçlü bir genetik yatkınlık söz konusu olduğunda –şiddetli otizme saplanmış talihsiz küçük çocuklarda olduğu gibi– çevrenin çok az etkisi olabilir. Ancak çoğu durumda çocuğun içinde

büyüdüğü çevre, çocuktaki iyi ya da kötü özelliklerin gelişmesinde önemli rol oynayacaktır. Özellikle hatırlanmaya değer bir Amerikan araştırma projesinde, aynı genetik zayıflıklara sahip iki maymun grubu farklı ortamlarda yetiştirildi ve sonrasında alkolle tanıştırıldı. Zorlu bir çocukluk geçirmiş olan maymunlar kendilerini içkiyle teselli ederken, özenle yetiştirilmiş ve bakılmış maymunlar ortalama maymundan daha az içki tükettiler.

Dünyanın başarılı ülkelerinde, genetik zayıflığı olan çocukların özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara dönüşmesine neden olan bir şeyler gerçekleşiyor olabilir mi? Ekonomik başarılarımıza rağmen, bugün çocuk olmak 20-30 yıl öncesine göre daha zor bir hale gelmiş olabilir mi?

Psikologların DEHB, disleksi öbeği ve OSB'yi “gelişim bozukluğu” olarak adlandırmalarının nedeni, söz konusu çocukların sosyal davranış ve/veya okuldaki başarı açısından “normal” ölçülerde gelişmiyor olmalarıdır; bir şey onların geri kalmalarına yol açar. Çocukların yaşamlarının ilk on yıllık döneminde izlemelerini beklediğimiz bir tür gelişimsel süreç vardır. Doğduklarında, hepsi çaresiz, küçük birer benmerkezcilik yığını gibidir, ancak zaman geçtikçe adım adım (ara sıra, kabul edilebilir gerilemelerle birlikte) daha “yetişkin” ve medeni davranışlar sergileyecek düzeye ulaşacaklarını varsayabiliriz. Söz konusu medeni davranışları, örnek rol model olmak dışında bilinçli olarak öğretmez, kendiliklerinden yürüme ve konuşmalarını beklediğimiz şekilde, çocuk olgunlaştıkça ortaya çıkmasını (ya da gelişmesini) bekleriz. Bu süre boyunca ilkokulda verilen –okuma, yazma, aritmetik gibi– temel becerileri de öğrenmelerini bekleriz.

Çocuğun gelişiminde normal ilerleyişe engel olan –ve böylece gelişimsel ve davranışsal bozukluklardaki büyük artışa katkıda bulunan– bir durum söz konusu olursa, bunların yalnızca genetik zayıflığı olan çocukları değil, çocukların genelini etkilemediğini görmeyi beklersiniz. İşte bu, tam da şu an insanların görmekte olduğu şeydir. Son birkaç on yıl içinde, Birleşik Krallık'taki binlerce öğretmenden aldığım bilgilere göre sınıflarındaki çocukların genelinde –yalnızca özel eğitim ihtiyacı ta-

nısı konmuş çocuklar değil- davranış ve öğrenme potansiyellerinde sürekli bir bozulma ve gerileme söz konusudur. Amerika, Japonya ve diğer gelişmiş ülkelerin eğitimcilerinin raporları da bunları destekleyici niteliktedir. *Genel anlamda*, dünyanın en başarılı uluslarındaki çocuklar, geçmişte olduğu kadar akli başında veya öğrenme için donanımlı değiller.

GÖRGÜLÜ DAVRANMAYI ÖĞRENMEK

Elbette ki tüm çocuklar bazen yaramazlık yapar. Aşırı yorgun, heyecanlı ya da telaşlı olduğunda her çocuk, kötü bir günündeki 2 yaşında bir çocuk seviyesine gerileyebilir. Ancak çağdaş bir toplumda seneler geçtikçe “benlik” takıntısında bir azalma ve yetişkin davranışında da bir artış bekleriz – iyi günlerin kötü günlere oranı artar, çocuğun yaşı ikili rakamlara ulaşıncaya dek davranışları nispeten tutarlı olmaya başlar. Sonrasında çocukların ergenlik olarak bilinen uzun karanlık tünele girmeleri elbette geriye doğru atılan bir adımdır, ama önceki yıllarda her şey rayında gitmişse tünelin sonundan yara almamış olarak çıkmaları için umut vardır. Aziz Ignatius Loyola, Bayan Jean Brodie ve Hillary Clinton tarafından belirtildiği üzere, en önemli öğrenme, gençlik yıllarından oldukça önce gerçekleşir. Öfke nöbetleri geçiren iki yaşında bir çocuktan, nispeten medenileşmiş bir genç adayına yönelen bu değişim birçok şeye dayanır, ancak çocukların yolculukları sırasında kavraması gereken, insanlık tarihi boyunca uygarlığın temelinde yer almış üç ana kural vardır.

Birincisi, bir şey özellikle ilgilerini çekmese bile dikkatlerini onun üstünde tutabilme becerisidir. Çocukların tümü, çok küçük olanlar bile, seçilmiş aktivitelere uzun süre odaklanabilir (bunu yalnızca hiç sonu gelmeyen bir saklambaç oyunu ya da bir başka oyun oynamaya zorlanmış ebeveynler anlayabilirler). Ancak çocukların, başka insanlarla sosyalleşmeye başlamalarından itibaren, başkalarının seçimlerine de odaklanmayı öğrenmeleri gerekir; ve altı ya da yedi yaşlarına geldiklerinde ise öğretme-

nin onlara öğrettiği şeye odaklanmaları beklenir. Eğer dikkatini veremiyorsa, ya da yalnızca kendisini ilgilendiren şeylerle meşgul olmaya istek duyuyorsa, okulda sorun yaşanacak demektir.

İkincisi, “ertelenmiş haz” kavramıdır. Çocuklar, yapılan hareketlerin her zaman hemen ödüllendirilmeyebileceğini ve insanların bazen, daha sonra, belki de epeyce sonra sonuç verecek iç karartıcı, sıkıcı, rutin görevleri yerine getirmek zorunda kaldığını anlamalıdır. 1960’larda yapılmış bir deney, ertelenmiş hazzın takdirinin ve kabulünün ne denli önemli olabileceğini gözler önüne seriyor. Araştırmacılar sırayla dört yaşındaki çocukları, içinde tek bir şekerleme olan bir tabağın bulunduğu odada tek başına bıraktılar. Çocuklara eğer isterlerse şekerlemeyi yiyebilecekleri; ancak eğer araştırmacının dönüşünü beklerlerse kendilerine bir tabak dolusu şekerleme verileceği söylendi. Bazı çocuklar fırlayıp aç kurtlar gibi tek bir şekerlemeyi mideye indirdi; diğerleri ise baştan çıkarıcı bu duruma direnmeyi başarıp bir tabak dolusunu elde etmek istedi. Yirmi yıl sonra araştırmacılar, bu deneyde kullanılan denekleri bulmaya giriştiler, ve kendilerini kısıtlayıp daha fazla şekerleme kazanan çocukların, dürtüsel davranan gruba göre daha başarılı ve mutlu hayatlar sürdürdükleri ortaya çıktı.

Üçüncü kural ise, büyüklüğü ne olursa olsun bir grupta mutlu yaşamanın, kendi ihtiyaçlarınızı başkalarının ihtiyaçları karşısında dengeleyebilmeyi gerektirdiğidir. Bu Charles Kingsley’nin *The Water Babies* (Su Bebekleri)* adlı kitabındaki Bay Sana-Nasıl-Davranılmasını-İstiyorsan-Başkasına-Öyle-Davran karakterinin isminde özetlenebilir. Size nasıl davranılmasını istiyorsanız karşınızdakine öyle davranmak ve böylece ev yaşamının, kurumsal ve sosyal hayatın çarklarının tıkır tıkır dönmesini sağlamak, yukarıda bahsettiğim şekilde bir özdenetimle beraber, başkalarının varlığının farkında olmayı (onların görüşleriyle empati kurma becerisini) gerektirir. Bu özelliklere sahip olmayan insanların ve hatta etraflarındaki kişilerin, hayat yolculuğunda oldukça zorlanmaları muhtemeldir.

(*) Türkçe baskısı: Charles Kingsley, *Su Bebekleri*, İstanbul, Çilek Yayınları, 2003 – e.n.

Şiddetli gelişim bozuklukları olan çocuklar –kendilerinin ve hatta ebeveynlerinin hayat kalitelerini tamamen düşüren durumdakiler– bu kuralları anlayamazlar ve davranışları ne yazık ki ilkel kalır. Ancak “normal” çocuklar medeni özdenetime doğru muntazam bir süreçte ilerler. Bir de ortada kalanlar vardır, biraz ilerleme kaydederler ancak yeterli olmaz; eğitimleri kötülemeye başlar ve gerçek bir “uyum sağlama” sorunu yaşamaları muhtemeldir.

Psikologların gelişim bozukluğu teşhisi koydukları nokta elbette ki tartışmalıdır –aslında eğitim sektöründeki herkes teşhisin kısmen çocuğun geçmişine ve yetiştiği çevreye bağlı olduğunu bilir (örneğin disleksi, varlıklı bölgelerde yoksul bölgele-re oranla daha sık ortaya çıkar). Ne var ki, her yıl “normal” ilerlemeyi gösterebilen çocuk sayısı azalıyor. Genel anlamda, çocuklarda artan oranlarda odaklanma, kendini kısıtlama ve diğer insanların ihtiyaç ve çıkarlarını göz önüne alma sorunları gözleniyor.

21. YÜZYIL KARNESİ

İlköğretim öğretmenleri günün çoğunu öğrencileriyle birlikte geçirdiklerinden, çocukların davranışlarını değerlendirmede oldukça yetkinlerdir ve sınıfların davranış biçimlerini zaman içinde karşılaştırabilme imkânları vardır. Son yirmi yıl içerisinde, Birleşik Krallık'taki ilköğretim öğretmenlerinin, çocukların bozulan ve gerileyen davranışları konusundaki kaygısı –özellikle geri kalmış bölgelerdeki okullarda– hızla arttı. Yıllardır, Amerika'dan da buna benzer haberler geldiğini duyuyorduk ve şimdi-lerde bunları artan oranlarda Kıta Avrupası'ndaki öğretmenler-den de duyuyorum. Yaygın kanı, özel bakım teşhisi koyulan çocuk sayısının artması gibi, belirli ve teşhis edilebilir bir bozuklu-ğu olmayan ama yalnızca dikkati kolay dağılan, dürtüsel ve-ya kötü davranan çocuk oranında da artış olduğu yönündedir.

Dikkati kolay dağılan ve dürtüsel davranan çocuklara ders anlatmak zor olduğundan bu değişim, okullar açısından birçok

soruna neden oldu. Okuryazarlığın yan becerilerinin edinilmesi uzun zaman aldığı için, bu çocuklara özellikle okuma ve yazma öğretmek zor olur ve öğretmenler ne derece hızlandırmaya çalışırlarsa çalışırlar, bu oldukça sıkıcı ve çok defa tekrarlanması gereken bir çabadır. Ne var ki nihai ödüle sahip olmaya değer: okuryazar bir dünyada okuryazar olmanın avantajları yanında, psikologlar, okumayı öğrenme sürecinin çocuğun düşünme ve anlama güçlerini geliştirdiğine inanıyor. Bu, ertelenmiş hazın önemini göstermek için verilebilecek klasik bir örnektir.

Diğer büyük bir sorun da, çocukların davranışları kötüleştikçe, öğretmenlerin kalabalığı kontrol etmek için daha fazla zaman ve enerji harcamaları gerekmesidir. Öğretmenler temelde tavır ve davranışlarda kötüleşme, büyüklere saygıda azalma ile birlikte, sınıfın idaresini daha da zorlaştıran genel bir küstahlık ve terbiyesizce karşılık verme durumunu gözlemliyor. Başka göze çarpanlar da kuralları çiğneme, şiddet ve akran istismarında (zorbalık) artış yaşanıyor olmasıdır ve tüm bu disiplin sorunları, öğretime harcanacak zamandan çalıp, öğrenme işine sekte vurmaktadır.

Uslu ve terbiyeli evlatlara sahip olma şansına erişmiş okuyucular, ya da çocuklarla pek de içli dışlı olmayanlar, öğretmenlerin durumu büyüttüğünü düşünebilirler. İngiliz yazar ve televizyoncu Janet Street-Porter da bu şekilde düşünüyordu -ta ki bir ilköğretim okulunda sekiz yaş grubuna iki hafta süreyle öğretmenlik yapana kadar. Bayan Street-Porter sert BBC idarecilerini bir bakışıyla susturan etkileyici ve güçlü bir kadın olarak ün kazanmıştır; ancak bu yeni görevinde –problem çocuklarla baş etmek için kılavuz cephaneliğine rağmen– günün sonunda kendisini “En kötü suçluların çoğu beni kolayca alt ediyor. Açıkçası disiplinin ne olduğu hakkında en ufak bir fikre bile sahip değilim,” düşünceleriyle düş kırıklığı içinde ağlayarak okuldan çıkarken buldu.

Bu fikirler, gelişmiş dünya ülkelerinde öğretmenlerin yorumlarında da yerini buluyor. Geçmişte disiplinin sorun olmadığı anlamına gelen resmî eğitim sistemi ile Japonya’da bile ilköğretim öğretmenleri, zorbalık dahil (Japoncası *ijime*’dir

ve toplum bilincine seksenli yılların başına kadar girmemiş, şimdilerde ise her evde görülür hale gelmiştir) yaygın dürtüsel davranışlardan bahsediyorlar. Ayrıca söz konusu çocuklarda gözle görülür bir suçluluk duygusu eksikliği olduğunu da bildiriyorlar – saygı ve şeref en üstün değerler olduğu bir kültür için bu durum çok üzücüdür. Buna ek olarak, disleksi henüz bilinmezken Japonya'nın her zaman gururu olmuş okuryazarlık seviyeleri de son birkaç yıldır düşüşe geçti. Pekâlâ, neden dünyanın en ileri ve avantajlı ülkelerinde çocuklara eğitim vermek giderek zorlaşıyor ve çocuklar kendini kontrol etmeyi başaramıyorlar?

KÖR ADAM VE FİL

Görüştüğüm birçok öğretmen gibi ben de, kötüye giden davranışlar için içgüdüsel olarak televizyonu suçlamaya niyetliydim. Bir okuryazarlık uzmanı olarak bence günlerini televizyonun başına çöreklenerek geçiren çocuklar, sohbet ve kitap okuma gibi diğer önemli aktivite fırsatlarını kaçırıyorlar. Eleştirmenler 1950'lerde televizyonun yaygınlaşmasından beri dikkat eksikliğinden şikâyet ediyor ve son yirmi yıldır televizyonun gece gündüz yayın yapan küresel varlığıyla, özellikle de çocukların hedeflendiği *Nickelodeon*, *Disney*, *Fox Kids*, *CBBC*, *Toonami* vs. gibi sınırsız kanalla, çocukların televizyon izlemesinde aşırı artış olmuştur. Ben de böylece konuyla yakından ilgilenmeye başladım ve konu hakkında eğitimle ilgili basın için birçok yazı yazdım.

Sonra bir gün Birleşik Krallık'ta Ritalin reçetelerinin 10 yıl gibi bir sürede on misli arttığı raporlarına göz atarken, çocuk oyunlarında uzman bir başka araştırmacıya rastladım. Dikkatteki belirgin azalmayı oldukça farklı bir şeye bağlıyordu: Birçok anne babanın, çocuklarının deşarj olmaları için dışarı çıkmalarına izin vermekten korkmaları gerçeğine. Konuşmamız sırasında argümanlarımızın belirgin şekilde bağlantılı olduğunu –ikimiz de işin içine televizyonu katıyorduk– fakat hiçbirini

mizin o zamana dek bir diğërimizin görüfünü fazla dikkate almadığımızı keşfettik.

Birden, kim bilir benden başka kaç uzmanın daha bu konuya kafa yormakta olduğunu fark ettim. Her yerde karşıma çıkıyorlardı –gazetelerde, kitapçılarda, internette– ve her birinin uzmanlık alanı ayırdı. Bu insanlar dünyanın dört bir yerinden –batıda Amerika’dan, doğuda Japonya’ya değin–, kültürel geleneklerdeki farklılıklara rağmen aynı sorunla mücadele ediyorlar. Bazıları çocuklardaki bu davranış değışikliğini beslenme biçimine veya yetersiz harekete bağlarken, diğërleri çalışan anneleri, evliliklerin sonlanmasını, eğitim sistemindeki eksiklikleri, aşırı tüketimi ya da teknolojik veya toplumsal değışimin diğër etkilerini suçluyorlar. Dünya, çocuk davranışı uzmanlarıyla dolu ve bunların çoğu diğërlerinden tamamen habersiz görünüyor.

Sorun şu ki, bugünlerde uzmanlık bilgisi gittikçe ihtisaslaşmış durumda: Araştırmacılar kendi disiplinlerine gömülmüş vaziyetler, gittikçe daha az şey hakkında daha çok şey bilir hale geliyorlar; toplumsal eleştirmenler de kendi ülkelerine gömülmüş, ulusal sorunların önemsiz ayrıntılarından bahsediyorlar. Çocukların davranış değışikliğı dünya çapında bir endişe kaynağı olsa da, bu konu hakkındaki araştırmalar “Kör Adamlar ve Fil” şiirindeki gibi ilerliyor. Şiirde, her bir kör adam hayvanın farklı bir yerinden tutar –hortumundan, bacağından veya kuyruğından– ve her biri filin neye benzediğı teorisini geliştirmeye çalışır. Günümüzde, her uzman, çocukların davranış ve öğrenmelerindeki kötüye gidişin bir unsurunu anlamaya çalışıyor ve bu şekilde sorunun bütününe kavrayamıyoruz. Fili bir bütün olarak hiç incelemedik.

Daha çok okudukça, çocuklardaki davranış değışikliklerinin altında tek bir sebebin değıl, çağdaş kültürde hepsi birbiriyle ilişkili olan ve iç içe geçmiş birçok nedenin, yani karmaşık ve endişe verici bir karışımın yatıyor olduğuna daha çok inandım. Üstelik bu karışım, gelişmiş ülkelerdeki tüm çocukları etkiliyordu. İşte bu nedenle üç yıl önce kişisel mesleki yolumdan ayrılıp, çocukluğu genel hatlarıyla incelemeye başladım.